

Utbildningsutvärdering av grundutbildning i idé- och lärdomshistoria vid Uppsala universitet 2017

Uppgift

Bedömarpanelen har fått i uppgift att göra en helhetsbedömning av styrkor, svagheter och utvecklingsområden i grundutbildningen i idé- och lärdomshistoria, samt ge rekommendationer, utifrån *Riktlinjer för Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar* UFV 2015/475), *Modell för utbildningsutvärderingar vid Historisk-filosofisk fakultet* (dnr HISTFILFAK 2017/23), *Uppgifter för bedömarpanel för utbildningsutvärderingar vid Historisk-filosofisk fakultet*, ett omfattande underlag från institutionen (generell och fördjupad självvärdering, kursplaner, studieguider, exempel på examinationer, statistik rörande registrerade studenter och prestationer, studentutvärderingar, studierådets kommentarer), målen i högskoleförordningen, samt intervjuer vid platsbesök.

Bedömarpanelens uppdrag rör hela grundutbildningen (A-C, samt fristående kurser), men eftersom institutionen har valt att uteslutande ägna den fördjupade självvärderingen grundkursen (Idé- och lärdomshistoria A), kommer bedömningen att framför allt fokusera på denna del i grundutbildningen. Utvärderingen är en pilot, varför bedömargruppen därtill har ombetts ge en kommentar om uppdragets utformning.

Bedömarpanelen har utgjorts av Lars Fäلتing, universitetslektor i ekonomisk historia vid Uppsala universitet, Lena Lennerhed, professor i idéhistoria vid Södertörns högskola, Cecilia Rosengren, docent i idé- och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet, och Hugo Ingemarsson, student i idé- och lärdomshistoria vid Uppsala universitet.

Processen

Bedömarpanelen träffades en vecka före platsbesöket på Södertörns högskola (9 oktober, kl 10.00 - 14.00) för att diskutera uppdraget och underlagen, och för att planera platsbesöket på Uppsala universitet (17-18 oktober, två heldagar). Vid platsbesöket intervjuades fyra grupper: institutionsledning (prefekt, studierektor för grundutbildning, studierektor för forskarutbildning), lärare inom grundutbildningen, en studentgrupp, samt arbetsgruppen bakom både den generella och fördjupade självvärderingen. Grupperna hade sammanställts av institutionen. Bedömarpanelens övertygelse är att dessa träffar på plats har varit mycket värdefulla för en såväl rikare som mer adekvat bild av utbildningen, än vad enbart läsning av underlagen och eventuell digital kommunikation ger.

Vår sammanvägda bedömning är organiserad i enlighet med de tre frågeblock som anges under "Övergripande utvärderingsfokus" i *Uppgifter för bedömarpanel*, med fokus på styrkor, svagheter, utvecklingsområden och eventuella rekommendationer. Vi har valt att integrera "Specifika aspekter att beakta i bedömningen" under frågeblocken nedan.

Helhetsbedömning av utbildningens kvalitetsarbete – dess styrkor, svagheter och utvecklingsområden

(1)

Vilken kvalitet håller utbildningen sammantaget? Hur står sig utbildningen nationellt respektive internationellt?

Vår sammantagna bedömning är att förutsättningarna är synnerligen goda för en mycket hög kvalitet i grundutbildningen i idé- och lärdomshistoria: lärarnas kompetens är mycket hög (professorer och docenter undervisar på alla nivåer); engagemanget för studenters lärande är stort (nöjda studenter och pedagogiska pris till lärare övertygar); kvalitetsarbete i form av ambitiöst kursvärderingssystem och aktivt Studieråd (två studentrepresentanter från varje utbildningsnivå) bedrivs kontinuerligt; kursernas timtilldelning förefaller mer generös än på andra lärosäten (Södertörns högskola och Göteborgs universitet); det finns en tydligt framskriven progression i kursplanerna från A till C särskilt när det gäller att utveckla färdigheter i akademiskt skrivande. Att utbildningen genomgående håller hög kvalitet borde vara en konsekvens, och vi har ingen anledning att tro något annat. Vi vill dock betona att vår bedömning baseras på självvärderingar (generell och fördjupad) med kompletterande material och intervjuer på plats. Självvärderingarna är informativa, välskrivna och med självinsikt, men en skarpare bedömning av kvaliteten hade troligen kunnat göras om fokus i utvärderingsmodellen legat på resultat, t.ex. genom granskning av uppsatser och examensuppgifter för en hel kurs. I det bifogade underlaget finns några exempel på genomförda examinationsuppgifter, men ryckta ur sitt sammanhang ger de ingen rättvisande bild av utbildningens kvalitet som helhet. Det är snarare kvalitetsarbetet som vi kan bedöma.

Utvärderingsmodellen rymmer ingen konkret jämförelse av utbildningen i idé- och lärdomshistoria vid Uppsala universitet med utbildningar i ämnet vid andra lärosäten (i form av nyckeltal t.ex.), så frågan om hur utbildningen står sig i jämförelse med andra kan knappast ges något pregnant svar. De bedömare från ämnet som ingår i bedömarpanelen har dock intrycket av att den står sig väl nationellt, inte minst tycks den genomtänkta strategin att från första terminens studier ge studenterna gedigna färdigheter i akademiskt skrivande ge dem en konkurrensfördel. Hur utbildningen står sig internationellt är vanskligt att bedöma, just ämnet idé- och lärdomshistoria finns inte utanför de nordiska länderna. I den generella självvärderingen citeras en utbytesstudents erfarenheter utomlands till Uppsalas fördel, men det är svårt att avgöra om en lösryckt röst ger en rättvis bild. Symptomatiskt nog var lärarna en aning svävande när bedömarpanelen ställde frågor om internationalisering och internationella perspektiv. I intervjun med institutionsledningen uttrycktes dock en ambition att arbeta med internationella utbyten, men som det ser ut nu genomförs utbildningen uteslutande på svenska, och internationalisering omfattas framför allt internationella perspektiv (västerländska) i kursernas innehåll och kurslitteratur på engelska.

(2)

Vilka är dess starka respektive svaga sidor? Vilka är de främsta utmaningarna och utvecklingsbehoven inför framtiden? Hur kan utbildningen bli bättre?

Bedömarpanelen vill understryka att en mycket stark sida hos utbildningen är den höga vetenskapliga kompetensen bland de undervisande lärarna, och att alla lärare är aktiva forskare. Detta borgar för att utbildningen på ett djupgående sätt blir forskningsanknuten och att “undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”, något som syns tydligt i kursplanerna för kurser på B- och C-nivåerna. Forskningsanknytningen på grundkursen A, vars svep från antiken till 1900-talet

kräver en mer generell kompetens än för kurserna på högre nivåer, ser av naturliga skäl lite annorlunda ut. Lärarna undervisar inte sällan på områden de inte forskar om. Under intervjuerna framhölls dock pedagogiska modeller för hur lärare kan introducera forskningsanknytning på andra vis, som att tillsammans med studenterna t.ex. aktivera historiografiska frågeställningar. Bedömarpanelen fann denna typ av pedagogisk kreativitet som en styrka inom utbildningen. En styrka som kan relateras till det faktum att alla lärare forskar i hög grad är en tydligt framskriven progression i kursplanerna från A- till C-nivån när det gäller att utveckla färdigheter i akademiskt skrivande. Generös timtilldelning och särskilda moment, övningar och feedback har utformats för att stärka den skriftliga förmågan. Studenterna framhåller också att handledningen på både B- och C-nivån är både omfattande och engagerad. Ett sådant arbetssätt är resultat av ett kontinuerligt kvalitetsarbete - lärarkollegiet identifierade ett problem (stor variation i skrivfärdighet) och hittade vägar att lösa detta.

Av underlag och kursvärderingar samt samtalen vid platsbesöket att döma, uppvisar ämnets lärare ett stort intresse för studenters lärande. Det finns alltså ett starkt engagemang för att utveckla och förbättra utbildningen, ett utvecklingsarbete som till stor del sker i dialog med studenter i Studierådet (webbaserade kursutvärderingar blir därmed inte enda respons från studenternas sida). Genom Studierådet ges studenter en reell möjlighet till inflytande över utbildningens innehåll och uppläggning. Bedömargruppens intryck är att lärarnas engagemang matchas av studenternas och att detta medför att lärandemiljön håller en hög kvalitet.

Kvalitetsarbetet är löpande och lärarkollegiet har tidigare identifierat svagheter rörande framför allt A-kursen, som efter många år med stora studentgrupper och god genomströmning, nu kämpar med (1) sjunkande söktryck, (2) dålig genomströmning, (3) svag retention. Dessa svagheter är inte unika för idé- och lärdomshistoria i Uppsala och behöver inte handla om sämre kvalitet, utan gäller för många fristående kurser inom humaniora vid svenska lärosäten. Det är likväl ett problem om grundkursen i ett ämne inte förmår utgöra en stabil grund för tillräckligt stora studentkullar högre upp i utbildningssystemet. Bedömarpanelens intryck är att en av utmaningarna i just Uppsala till viss del handlar om att A-kursen är som "ett eget universum", som en av ämnets lärare uttryckte det. Det framkom under intervjuerna att rekryteringen av studenter till B-nivån i mycket stor utsträckning sker från Historikerprogrammet och att retentionen från A till B är dålig. Det finns ett strukturellt problem som gör att A-nivån har blivit mer eller mindre frikopplad från B-nivån. Det är möjligt att det är i sin ordning, och inte alls ett problem, men det är en utmaning som lärarkollegiet måste adressera. Vilken roll får då A-kursen i ämnets progressiva utbildningssystem? Vad betyder en A-kurs i ämnet? Ur ämnets, lärarnas, en students perspektiv? Vad händer med ämnet när studenterna på B- och C-nivå inte har läst dess grundkurs? Hur hänger utbildningen ihop - från A till B till C, och sedan till avancerad nivå? Bedömarpanelen sympatiserar med ämnets vilja att bredda behörighetskraven på högre nivåer, men misstänker att A-nivån i ämnet därigenom kommit lite i skymundan. I intervjuer med studenter från Historikerprogrammet uppdagades en viss saknad efter stora historiska drag och kännedom om viktiga aktörer i idéhistorien, men samtidigt behövs inte dessa för att skriva en kandidatuppsats i ämnet.

I den fördjupade självvärderingen fokuseras på en översyn av A-kursen, som har lappats och lagats under åren, men inte blivit föremål för genomgripande översyn. Förhoppningen är att en ny A-kurs med start HT18 ska öka söktrycket och genomströmningen samt leda till att fler studenter ska fortsätta studera ämnet. Eftersom den befintliga A-kursen är under ombearbetning är det möjligt att bedömarpanelens synpunkter är överspelade redan; den fördjupade självvärderingen är grundlig, med vettig analys av svagheter och är

framåtsyftande på ett konkret sätt. Vi kan bara uppmuntra arbetet i den riktning som visas i självvärderingen. Under platsbesöket förstod vi att många av våra reflektioner redan hade beaktats. Några saker som vi vill föreslå inför den framtida A-kursen är dock:

1. att försöka ringa in en för vår tid uppdaterad idé om A-kursens betydelse i det progressiva utbildningssammanhanget från grundkurs till master.
2. att arbeta med kursplanens lärandemål. I en jämförelse med målen för grundkursen i idéhistoria (idé- och lärdoms historia) vid andra svenska lärosäten är målen i Uppsala få och relationen mellan kunskap, färdigheter och förhållningssätt kan vara svåra att särskilja för en student. Bedömarpanelen tror inte att kvaliteten nödvändigtvis skulle bli bättre med fler mål, men undrar om man ska nöja sig med att "Kursmålen är relevanta och möjliga att uppnå, de motsvarar kursens verkliga pedagogiska ambitioner och återspeglas i det sätt den är uppbyggd på." (Fördjupad självvärdering, s. 6) Bedömargruppen tror att målen kunde vara värdefullt att utgå ifrån i kvalitetsarbetet, inte minst i samband med omläggning av kursen, för vilka är "de viktigaste idéhistoriska epokerna"; vad betyder "basal" etcetera? Hur förhåller sig "basala historisk tolkning" på A-kursen till "historiska tolkningar" på B-kursen? Enligt kursplanens lärandemål ska studenterna kunna redogöra för epoker och tankeströmningar liksom göra tolkningar av källtexter "från antiken till vår egen tid". A-kursen rinner dock till stor del ut i sanden vid ungefär 1900-talets mitt. De källtexter som läses är också av olika karaktär: internationellt kända och delvis kanoniserade filosofiska och vetenskapliga texter för tiden före 1900, medan 1900-talet representeras av t.ex. det svenska bostadspolitiska debattinlägget *acceptera* från 1931. Vid platsbesöket framgick att texter kan variera beroende på undervisande lärare, och att även nyare texter kan komma ifråga, men intrycket är ändå att "vår egen tid" behandlas styvmoderligt. Detta är en av anledningarna till att A-kursen framstår som något traditionell. I självvärderingen hävdas att ämnet idéhistoria inbjuder till frågor om makt, kön, klass etcetera, men att lärare på A-kursen ibland funnit det svårt att införliva kanonkritik vid sidan av kanon (Generell självvärdering, s. 11). Ett ökat fokus på vår egen tid skulle kunna bidra till att avhjälpa detta problem, liksom om idéer utanför den västerländska traditionen även inkluderades. Kurslitteraturen bidrar delvis till intrycket av tradition. Vi i bedömarpanelen är mycket medvetna om svårigheten att finna aktuell och relevant kurslitteratur men tror att en viss revidering av litteraturlistan är möjlig, t.ex. genom att ta in fler kursböcker på engelska (något som studentgruppen vid platsbesöket var positiva till). Idéer om respektive av kvinnor liksom feministiskt tänkande är inte så integrerade i befintlig kurslitteratur utan får karaktären av tillägg. Troligen skulle dessa perspektiv kunna lyftas fram mer och integreras starkare också via föreläsningar och seminarietexter (VT 17 lästes endast en kvinnlig författare, de Pizan, inom fördjupningskurserna).
3. att synliggöra en röd tråd i kursen. En svaghet, som också identifieras i självvärderingen, är det stora antalet lärare på A-kursen, och svårigheten att därmed hålla samman lärolaget och tydligheten gentemot studenterna. Många av de kritiska synpunkter som studenterna framför, och som lyfts fram i självvärderingen, kan nog förklaras av att kursen under många år har uppdaterats bitvis av nya lärare. Vid platsbesöket fick bedömarpanelen höra hur studiematerialen genom åren har "lappats och lagats" och nu utgjordes av "historiska överlagringar". Ett mindre svärgenomträngligt kursmaterial och ett mindre och tajtare lärolag för A-kursen

skulle enkelt kunna skapa en mer sammanhållande riktning för kursen och en tydlighet gentemot studenterna (inte minst från studieovana miljöer).

4. att vara mindre defensiv när det gäller ämnets samhällsrelevans. I stället för att bara framhålla de generella färdigheter som en idéhistoriker erhåller, i högre grad framhålla vikten av just idéhistorisk kunskap för att förstå och tolka det samtida samhället. (Generell utvärdering, s.10)
5. att fortsätta utveckla varierande och relevanta examinationsformer i relation till lärandemålen. Ett problem - snarare än en svaghet - är det låga antalet studenter som klarar salstentamen på A-kursen. Utifrån underlag och intervjuer med framför allt studenterna är det bedömarpanelens uppfattning att salstentor i sig inte är problematiska, och att studenterna uppskattar dem, men att instuderingsfrågorna på A-kursen har varit förvirrande många, och att det har funnits en otydlighet i relation till föreläsning, instuderingsfrågor, frågor på tentan.

(3)

Hur bedrivs kvalitetsarbetet vid utbildningen? Vilka formella och informella rutiner finns i utbildningsmiljön och hur kan dessa vidareutvecklas?

Bedömarpanelens samlade uppfattning är att kvalitetsarbetet inom utbildningen bedrivs på ett konstruktivt och adekvat sätt, genom kontinuerliga lärarlagsmöten, pedagogiska luncher, studierektors introduktion till och lärares vägledning för nya och yngre inom undervisningen, extra timtilldelning vid undervisning på nya kurser, samt genom beaktande av och diskussioner om studenters utvärderingar, webbaserade men framför allt via möten i Studierådet. Det är uppenbart att kvalitetsarbetet har fångat upp vissa problem som finns på A-kursen och därmed initierat en större översyn av kursen såsom presenteras i den fördjupade självvärderingen. Vad som framför allt har utvecklingspotential och bör utvecklas är lärarlagsarbetet på A-kursen enligt resonemang ovan, och inför studenter synliggöra det goda kollegiala arbete som ligger bakom utbildningen. I detta kvalitetsarbete kan det vara en god idé att inspireras av andra, genom att på ett systematiskt sätt träffa lärare från andra institutioner för att diskutera väl valda delar av utbildningen, som t.ex. examinationer eller formen för betygsmöten på Historikerprogrammet.

Kommentar om processen

Bedömarpanelen vill först tacka för förtroendet och för ett synnerligen roligt och lärorikt uppdrag. Kontakten med studierektor vid institutionen för idé- och lärdomshistoria har varit oklanderlig och platsbesöket var mycket välplanerat. Vi anser att det första förmötet inom panelen var nödvändigt för att kalibrera omdömet inom gruppen. Intervjuerna var sedan omistliga för att kunna förstå och komplettera det skriftliga underlaget, och vi finner det angeläget att dylika intervjuer sker på plats och inte via webbtjänster såsom skype. Vi är nöjda med att så många kunde vara deltagare för intervjuerna och ser gärna att så många som möjligt kan vara med. Självvärderingarna är ett mycket bra sätt för kollegierna att själva

komma åt styrkor, svagheter och utvecklingsmöjligheter. Många av de frågor vi ställde på platsbesöket var redan under diskussion i kollegiet.

Den övergripande frågan är om vi genom denna utvärdering kommer åt kvaliteten i utbildningen? Vår uppfattning är att vi snarare bedömt kvalitetsarbete, men det är kanske gott nog. Ett förslag är att låta slutrapporten ske genom ett seminarium som protokollförs. Vi föreslår också att fakulteten överväger att utse en ordförande i bedömargruppen som leder arbetet.

2017-11-03

Lars Fälting

Lena Lennerhed

Cecilia Rosengren

Hugo Ingemarsson